

**ULRICH WILCKENS —
WALTER KASPER:
FELHÍVÁS AZ ÖKUMENÉRE
Utak a keresztények egységé felé**

Korai lenne még a reformációi emlékévé eredményeinek kiértékelésére vállalkozni, de az jól látszik már, hogy a felkészülés stádiumában született teológiai munkák a várható konkrét eredmények kimagaslóan értékes részei maradnak. Az emlékévé szervezői, részben a szakadást idéző történelmi emlékek, részben az emlékezés teológiai tartalmi igénye miatt, már a szervezés korai szakaszában tudatosan lemondtak a büszke ünneplés igényéről. Ehelyett hét év tematikus felkészülés után hangsúlyt fektettek azokra a rövid egy év alatt elérhető közös célokra, amelyek a sok évtizedes ökumenikus teológiai munka gyümölcseiként később sem tűnnek majd elhamarkodottnak. Az emlékévé folyamán az együttműködés feltűnően konstruktív jelei az egymás iránti nyitottság számos formájában testet öltenek, ideértve a közös istentiszteleteket, az elmélyült történelmi és teológiai elemzéseket, egyes vitás kérdések jótékony hatású kielevezését, valamint — ahogy erre nemrégiben a kereszt középületekre való kihelyezésével kapcsolatos vita során Bajországból láthatunk példát — a közös politikai fellépés vállalását az egyházak számára sohasem közömbös szociális, szociáletikai kérdésekben. Az emlékévé nyilvánvalóan nem csupán látványos következményekkel járt. Az ökumenikus partnerek véleményének ismeretében lehetőséget adott az egyházak és egyháztagok önismeretének elmélyítésére is, amely minden esetben nehéz, a különbségeket felismerő, de azokhoz nem az identitásvesztés terhe mellett ragaszkodó szemléleten át vezető, sok tekintetben járatlan út.

Az előkészítő teológiai munka egyik figyelemre méltó értéke maradhat Walter Kasper és Ulrich Wilckens tanulmánykötete, amelyet magyarul a Vigilia Kiadó adott ki tavaly, *Felhívás az ökumenére* címmel. A kötet eredeti kiadásának német alcíme: *Was die Einheit der Christen voranbringt* — ami a keresztények egységét előmozdítja. Ez önmagában is utal a kötelezettségre, mely mindennemű teológiai-értelmező munkát megelőzően az ökumené céljára és eszközeire vonatkozó szemléletmódban áll. A két szerző keresztény egységötörekvés iránti elköteleződése közismert. Kasper bíboros a Keresztények Egységét Előmozdító Pápai Tanács és a Zsidókkal való Vallási Kapcsolat Bizottságának elnökeként a 2010-es évek elejéig közvetlenül irányította a katolikus egyház ökumenikus felfogásának formálódását. Teológiai irodalmi tevékeny-

ségének aktivitása és hatása azóta sem csökkent. A Herder Kiadó 18 kötetben adja ki máig folyamatosan írt, összegyűjtött műveit. Az irgalmasságot az Evangélium kulcsfogalmaként bemutató könyve Ferenc pápa lelkiségének alapjául is szolgál. Ulrich Wilckens a korábbi Észak-Elbai Evangélikus Egyház egyik kerületében, Holstein-Lübeckben volt evangélikus püspök az 1990-es évek elejéig. Újszövetségi professzori munkásságának középpontjában János evangéliuma és a Római levél állt. Egyházában konzervatív teológusként tartják számon, amit szakterületén belül elsősorban a bibliaértelmezés újabb irányzatainak elutasításával, azon kívül a „modern teológia” elleni általános fellépésével érdemelt ki. Wilckens püspök *sola scriptura* elvet hangsúlyozó teológiájának legfontosabb pilléreit néhány évvel ezelőtt három pontban foglalta össze. Kiemelte a mai felfogások kedvét kereső bibliafordítások szembenállását az evangélikus hitfelfogás alapjaival, a Tízparancsolat változatlan morális érvényét, és a Jézus-esemény páratlan voltát, mindenekelőtt az Atyával való elszakíthatatlan kapcsolat szempontjából.

A két szerző nemcsak a teológiai örökség, hanem egyházaikban elfoglalt helyük, helyzetük tekintetében is eltérő háttérrel rendelkezik. A katolikus bíboros egyházában nagyfokú elismerés övezi, míg az idős evangélikus püspököt, az ökumenikus beállítódását nem közvetlenül érintő felfogása miatt sok kritika éri. Közös kötetük tartalmilag több is, kevesebb is, mint az emlékévé körül megjelenő tudományos igényű ökumenikus munkák legtöbbször.

A kötet egyik ilyen különlegessége az ökumenikus keretek közt tárgyalt dogmatikai kérdések közvetlen indítéka. Az ökumenikus kapcsolatok teológiai vitáit és eredményeit figyelemmel kísérő olvasók pontosan ismerhetik a jelenlegi állapotot a nemzetközi szakirodalomból. Az elmúlt két évben magyarul is megjelent számos hiánypótló mű, és sor került jelentős hazai ökumenikus konferenciákra is. A teológiai fórumokon felszólalók a tudományos műfaj elvárásainak megfelelően, rendszerint az eltérő vélemények történelmi kialakulása felől közelítenek a vitás kérdésekhez. Megszokott érvelési mód, hogy a felek az eredeti véleménykülönbség tételes és lényegi feltárását követően a korabeli értelmezési keret változását vizsgálják meg. Amennyiben a jelenlegi teológiai keretek között kimutathatóan másként érthetjük az egykor vitás kérdéseket, jó szándékkal megnyílhat az út az előbb csak óvatos újraértelmezés, majd a hivatalos állásfoglalások előtt. Kasper bíboros és Wilckens püspök könyve, előzetes várakozásunknak megfelelően, sokban követi ezt a

módszert. Ám gondolatmeneteikben nagy erővel jelenik meg az ökumené gyakorlati eredményeinek már ritkábban kiemelt szempontja, és szokatlanul nagy hangsúlyt kap a keresztények egymásra találásának sürgetően fontos praktikus szükségessége. E *szükség* előidézője a Kasper bíboros egyetértésével főleg Wilckens püspök által hangsúlyozott „korszellem” jelensége, amelynek hatásaiban és tüneteiben történő értékelését általában felmérésekre épülő társadalomelméleti megfontolások szokták megalapozni. A könyvben azonban ez a széles értelmezésű társadalomkritika nem a következtetés, hanem a kiindulópont szerepét tölti be. A szerzők adottnak tekintik a nyugati társadalmakban kialakult, a „korszellemnek” behódolt, egyháztól elhidegült, a saját gyökereivel szembefordult felvilágosodásra és a mediátizált véleményformálásra visszavezethető tömegmentális romboló jellegét, és a megszokottól eltérő, figyelemfelkeltő módon ehhez társítják az egyházszakadás kifejezést. Az egyházszakadás itt nem az egyetlen keresztény egyház doktrínák szerinti belső átrendeződésére utal, nem is a felekezetek megjelenésének okaként idézik, hanem a mai korra jellemző, egyháztól való tömeges elfordulásként. Az így társadalomkritikus szociológiai jelentést öltő fogalom jóval erőteljesebben találkozik a könyvben tárgyalt dogmatikai vázlatlaltal, mintha egyszerűen belső okok sürgetnék az ökumené szellemének megfelelő tanításbeli kérdések tisztázását. Az ökumené közvetlen sürgető oka a szerzők számára az, hogy az adott társadalmi feltételek mellett kizárólag olyan kereszténység található megfelelő választ, amely a személyes elkötelezettségét épp oly komolyan veszi, mint a gondolkodását meghatározó hitbeli meggyőződés nyilvános képviselését.

A kötet második különleges vonása, hogy bár a szerzők munkamódszeréről sem az előszóiban, sem az utószóban nem tudunk meg túl sokat, Kasper bíboros láthatóan többet épít az evangélikus ekegéta felismeréseire, mint fordítva. A jelenség tartalmi aszimmetriával nem jár, ugyanis mindkét szerző saját teológiai hagyományai szerint gondolja végig egyháza lehetséges távlatait. Wilckens püspök ekegzetikai felismeréseivel pedig néhány esetben jóval maga mögött hagyja a bibliaértelmezés hagyományos evangélikus erődtímenyeit.

A kötet tartalmi egységéről a témák sorrendisége gondoskodik. Találunk köztük közös alapként használt témákat (a Biblia és a Szentháromság), a feloldott vagy feloldható ellentétek bátorítóan előremutató példáját (megigazulás, szentségek), a vitás kérdések egymást kiegészítő értelmezésére utaló eseteket, amelyek a kötet

legérdekesebb részét képezik (az egyház értelmezése, a „péteri szolgálat” és Mária szerepe), végül a társadalom és állam (mint mondtuk, ebben is nagy egyetértés van köztük), valamint az eszkatologikus jövővel foglalkozó pontot.

A szerzők osztoznak a „több van, mi összeköt, mint ami szétválaszt” sokszor idézett felismerésen, és ennek gyakorlati jelét is adják azall, hogy értelmezéseiken következetesen végigvonnak a Szentháromság felfogásában és a Krisztus feltámadásában való közös hit. A háromszemélyű egy Isten visszatérő közös megvállása azért különösen fontos, mert emlékeztet is arra, hogy a reformáció korában e kérdésben semmi ellentét nem volt a felek között, de többet is kínál, mint csupán az egyetértés száraz megállapítását. A másik közös vonás, Krisztus feltámadása elsősorban Isten erejének megnyilvánulásaként szerepel a szerzők írásában. Wilckens püspök a Pál apostoli igehirdetésnek megfelelően gyakorlatilag minden kérdés alapjának tekinti a feltámadást.

A kötet talán legfigyelemreméltóbb megállapításai a péteri szolgálat hagyományos katolikus felfogásának bibliai magyarázatához kötődnek. Wilckens püspök, aki az újszövetségi kutatásain belül kiemelkedően sokat foglalkozott a János evangéliummal, a Jn 21 vázlatos értelmezése során a pápai intézmény újabb ekegzetikai megalapozásához jut el. Miután a Mt 16,18–19-ben szereplő péteri hitvallás történetéből az evangélikus értelmezésnek megfelelően az egyház hitének alapját hallja ki, a Péter szerepére vonatkozó további útmutatást a jánosi bibliai irodalomban keresi tovább. Emlékeztet rá, hogy Péter személye kiemelkedő volt ugyan a tanítványok között, de Péter halálával pásztori szolgálatát is véget ér. A Jn 21,20–22. vers azonban jelentős fordulatot hoz. Wilckens értelmezésében itt azt a jézusi szándékot, hogy Péter halála után a szeretett tanítvány, János vegye át a pásztori szolgálatot, mindenekelőtt János Jézus-követése alapozza meg, aminek még Péter is aktív tanúja. Jézus ezen túlmenően két jelentős kifejezéssel, az „eljövetel” és a „megmaradás” szavakkal erősíti meg azt az akaratát, hogy Péter pásztori szolgálatának folytatálagossága a jánosi szeretetben valósuljon meg. Az evangélikus ekegéta végkövetkeztetésében a római püspöki tiszt kiemelkedő voltát Péter apostol római vértanúhalála indokolja. „Róma püspöke mindenkor Péter utódja ‘a kedvelt tanítvány’ szerepében, akinek meg kell ‘maradnia’ az egész egyház pásztori szolgálatában Jézus paruziájáig (22. vers).” Az erre a jánosi bibliai szakaszra épülő pápai szolgálat elsőrendű feladata és tisztsége a jézusi szeretet folytatálagosságának megjelenítése. Az ér-